

Отже, більша диференціація у розвитку регіонів України, нерівномірність розподілу фінансів, реального сектору економіки, рівня життя населення, вимагають вироблення нових орієнтирів у соціально-економічній політиці. Одним зі способів аналізу економічної ситуації і знаходження місця регіону в загальноукраїнському розвитку є оцінка фінансової безпеки.

Розглянувши сутність фінансової безпеки, необхідно виділити протиріччя як джерело загроз безпеки. Джерелом усіх загроз безпеки країни є різноманіття внутрішніх і зовнішніх суперечностей суснільного розвитку в країні та на міжнародній арені. Аналіз суперечностей в системі економічних відносин дозволив виділити базове протиріччя з позиції фінансової безпеки: порушення цілісності фінансової системи і відрив грошового капіталу від території, на якій він зроблений, і від своїх основних функцій з обслуговування економіки. Розроблене визначення фінансової безпеки регіону дозволило розкрити сутність і предмет фінансової безпеки.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). – К. : Кнів. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
2. Ткаленко Н. В. Передумови формування фінансової безпеки регіону / Н. В. Ткаленко, В. Г. Маргасова // Збірник наук праць Нац. університету ДПС України. – 2010. – № 2. – С. 139–146.
3. Медвідь М. М. Фінансова безпека регіону: інтереси, загрози, індикатори, заходи щодо забезпечення фінансової безпеки / М. М. Медвідь // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Екон. серія. – 2005. – № 668. – С. 187–191.

Польова Олена Леонідівна,

доктор економічних наук,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Вінницький національний аграрний університет

АКТИВІЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківське кредитування є важливим елементом у розвитку реального сектору економіки. У нинішній нестабільній економічній ситуації в Україні інвестиційні можливості підприємств обмежені. У таких умовах на розвиток реального сектору економіки може впливати лише банківське кредитування. Для кращого розвитку реального сектору економіки України необхідне обов'язкове втручання банків, їх активне стимулювання збільшення заощаджень домогосподарств та інших секторів економіки, а також вплив на інвестиційний процес.

Кредитна політика банку регулює кредитну діяльність кожного банку і встановлює правила формування кредитного портфеля. З метою виявлення

резервів підвищення ефективності кредитної діяльності за умови запланованого рівня дохідності та допустимого рівня ризику банки проводять аналіз кредитного портфеля. Розумне управління кредитним портфелем встановлює його параметри, визначаючи при цьому, яка частка ресурсів банку може бути використана для видачі позики, які типи кредитів можуть видаватися, яку частину портфеля можуть складати позики певного типу, яка допустима концентрація кредитів окремим боржникам і галузям. Якість управління кредитним портфелем прямо пов'язана з прибутковістю банку, а також забезпечення високого рівня надійності і мінімізації ризику банківських операцій, що можливе за умови дотримання банками належного рівня своєї ліквідності.

Основним принципом підтримання ліквідності банку є відповідність активів термінам очікуваного виникнення потреби в коштах для погашення зобов'язань перед кредиторами і вкладниками. Такий зв'язок термінів розміщення коштів із термінами залучення ресурсів є важливим фактором перетворення активів банку для виконання його зобов'язань [1].

Світова банківська практика використовує різні системи показників як економічні інструменти вимірювання й управління банківською ліквідністю. Основними параметрами оцінки при цьому є: ступінь участі власних коштів в активних операціях комерційного банку; рівень власного капіталу банку в обсязі зобов'язань по пасиву; ступінь вкладення ресурсів банку в операції з підвищеним ризиком. В Україні, згідно з діючими нормативними актами НБУ, розраховують такі показники ліквідності: норматив миттєвої ліквідності, норматив загальної ліквідності, норматив ресурсної ліквідності та нормативне співвідношення високоліквідних активів до робочих активів банку [2].

Однак відносні показники оцінки відповідності активів і пасивів балансу банку відображають існуючий стан на якусь певну дату, що обмежує оперативну можливість регулювання рівня платоспроможності. Тому для комплексної оцінки і регулювання ліквідності комерційного банку слід ураховувати вплив факторів, пов'язаних зі зміною структури активів і пасивів, а також методи управління ними, від яких залежить стан ліквідності, передбачивши при цьому можливі тенденції зміни останньої, а отже, і виконання зобов'язань перед клієнтами. Серед основних напрямів такої роботи вкажемо: збільшення обсягу власних коштів, оцінку ризику окремих статей активів, їх дохідності та ліквідності; аналіз впливу кредитних операцій, їх структури на ліквідність; прогнозування зміни співвідношення обсягу пасивних та активних операцій, а також управління позиками.

Використання методу, який ґрунтується на встановленні рівня ліквідності за допомогою різних коефіцієнтів, передбачає виділення певної постійної величини як бази для порівняння з нею інших показників, спроможних характеризувати діяльність банку і обсяг його операцій. Найбільш часто для цього використовується величина власного капіталу комерційного банку, сума його активів або зобов'язань. За рядом причин пріоритет належить власним коштам, оскільки: 1) капіталу виступає своєрідним «буфером» покриття можливих претензій до банку і, у певній мірі, гарантійним фондом виконання

зобов'язань перед вкладниками, тобто виконує захисну функцію; 2) капітал банку в загальному об'ємі кредитних ресурсів являє собою найбільш постійну, відносно стійку величину. Ця обставина дозволяє банку використовувати його як резерв покриття найбільш ризикових операцій і тим самим варіювати питому вагу ризикових активів у структурі балансу відповідно до величини власних коштів.

Сучасна класифікаційна структура кредитного портфеля будується за принципом рівня ризикованості кредитів [3]. Банки самостійно визначають рівень ризику кредитних операцій, оцінюють фінансовий стан позичальників (контрагентів банку) та вартість застави в межах чинного законодавства. З метою розрахунку резерву під кредитні ризики банки мають здійснювати класифікацію кредитного портфеля за кожною кредитною операцією залежно від фінансового стану позичальника, стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості та з урахуванням рівня забезпечення кредитної операції. За результатами класифікації кредитного портфеля визначається категорія кожної кредитної операції: «стандартна», «під контролем», «субстандартна», «сумнівна» чи «безнадійна».

У 2016 році комерційними банками України постійно надавалася відповідна кредитна підтримка кредитоспроможним суб'єктам господарської діяльності, переважно за рахунок самостійно мобілізованих ресурсів. Спостерігалася тенденція до зростання частки заборгованості за кредитами, направленими в економіку, щодо ВВП. На 52,9% зросли кошти, залучені на банківські рахунки від фізичних та юридичних осіб, що збільшило ресурсну базу комерційних банків і дозволило їм активізувати кредитування реального сектору економіки. Останні роки зберігалася стійка тенденція до зростання заборгованості за короткостроковими позичками, загальний приріст залишків заборгованості за ними становив 6,6 млрд. грн, або 71,8% (2016 р.), у тому числі в національній валюті – 3,9 млрд.грн., або 82,8%, в іноземній (у перерахунку на національну валюту) – 2,7 млрд.грн., або 60,0%. Реальна заборгованість за короткостроковими кредитами в національній валюті зросла на 45,3%, а в іноземній – на 53,6%. На 1 січня 2017 року залишки заборгованості за короткостроковими позичками комерційних банків становили 15,7 млрд.грн., або 82,1% від загального обсягу (торік їх частка дорівнювала 9,1 млрд.грн., або 77,6 %).

У табл. 1 проаналізовано дохідність кредитного портфеля вітчизняних банків станом за 2007–2016 роки [4].

Як видно з табл. 1, процентні доходи банків України зростали до 2014 р., після якого спостерігається незначне зниження, близько 5%; щодо дохідності кредитного портфеля, то найвищою вона була у 2016 р. і становила майже 16%.

Динаміка дохідності кредитного портфеля комерційних банків України

Показник	Роки										Відхилення 2016 р. від 2007 р.
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Кредитний портфель, млн.грн.	73442	97197	156385	269688	485368	792244	747348	755030	825320	815327	741885
Процентні доходи, млн грн	7657	13556	19029	30259	50842	88370	119083	113334	113352	119278	111621
Темп зростання процентних доходів, %	10,95	77,04	40,37	59,02	68,02	73,81	34,76	-4,83	0,02	5,23	-5,72
Дохідність кредитного портфеля, %	10,43	13,95	12,17	11,22	10,47	11,15	15,93	15,01	13,73	14,63	4,2

У середньому дохідність кредитного портфеля банків України за останні 10 років склала 13,45%. Отже, на суму доходів банку від кредитних операцій загалом впливають два основні чинники: обсяг портфеля та рівень відсоткових ставок за кредитами, причому останній є узагальнюючим показником, оскільки через рівень відсоткової ставки опосередковано враховуються й такі чинники, як тривалість користування кредитом, міра ризику, метод нарахування і спосіб сплати відсотків, забезпеченість позички. Крім того, рівень дохідності кредитного портфеля банку залежить від низки економічних чинників: ринкової ставки відсотка, обсягу та структури кредитного портфеля, умов конкуренції на банківському ринку, власних можливостей банку щодо вибору напрямів та об'єктів кредитування тощо.

Ризик кредитного портфеля традиційно перебуває у центрі уваги науковців та банкірів, які засвідчують: ефективне управління кредитною діяльністю банків супроводжується необхідністю зниження кредитного ризику, що значною мірою розв'язується за допомогою створення адекватної методики його оцінювання. У цьому зв'язку слід зазначити, що така методика може бути уніфікована лише до певної міри, адже кожен банк має власну клієнтуру, свій сегмент ринку, галузеву специфіку, конкретні можливості тощо. А тому показники, за якими оцінюється діяльність одних позичальників, можуть бути зовсім неприйнятними для інших.

Резерв під кредитні ризики формується в тій валюті, в якій ураховується заборгованість, та використовується лише для покриття збитків за непогашеною позичальниками заборгованістю за кредитними операціями за основним боргом, стягнення якої є неможливим. З метою розрахунку обсягу резерву під кредитні ризики та визначення чистого кредитного ризику банк повинен проаналізувати кредитний портфель. Аналіз кредитного портфеля та

класифікація кредитних операцій (валового кредитного ризику) здійснюється за такими критеріями [5]:

- оцінка фінансового стану позичальника (контрагента банку);
- стан обслуговування позичальником (контрагентом банку) кредитної заборгованості за основним боргом і відсотків (комісій та інших платежів із обслуговування боргу) за ним у розрізі кожної окремої заборгованості та спроможність позичальника надалі обслуговувати цей борг;
- рівень забезпечення кредитної операції.

Отже, кредитування є найважливішим напрямом здійснюваних банком активних операцій, оскільки кредитний портфель становить здебільшого від третини до половини сукупного обсягу активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, що має свій рівень дохідності та ризику. Кредитний портфель комерційного банку є одним із найризикованіших напрямів і найвагоміших компонентів структури відсоткових доходів. Тому для успішного кредитування – забезпечення повернення наданих позичок та підвищення дохідності кредитних операцій – банки мають упроваджувати ефективну та гнучку систему управління кредитним портфелем.

Список використаних джерел

1. Кириленко В. Кредитна політика комерційного банку / В. Кириленко // Банківська справа. – 2016. – № 2. – С. 29–35.
2. Єрмоленко Г. Практичні аспекти застосування комплексу маркетингових комунікацій у банківській діяльності / Г. Єрмоленко, І. Журба // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 4. – С. 62–63.
3. Кугель Ю. В. Комерційні банки як інституційна основа організації кредитних відносин в економіці ринкового типу / Ю. В. Кугель // Інноваційна економіка. – 2012. – № 1. – С. 234–238.
4. Дані фінансової звітності банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm.
5. Мірошник О. Ю. Система експрес-аналізу кредитоспроможності підприємств / О. Ю. Мірошник // Вісник НБУ. – 2012. – № 2. – С. 20–26.